

הסכמי אברהם מתחממים למרות המלחמה וגם הסיכוי שסעודיה תצטרף

13.09.2024 | שבת בן מאיר written by

המלחמה הנוראה שנכפתה עלינו ב-7 באוקטובר העמידה במבחן לא רק את כוחה הצבאי ואת חוסנה הלאומי של ישראל, אלא גם את יחסיה עם שכנותיה, עם העולם הערבי ומדינות האסלאם. ועידת חירום של מנהיגים ממדינות אלה שהתכנסה בסעודיה בחודש הראשון למלחמה, הפכה למפגן תמיכה מילולי בפלסטינים. ככל שגברו פעולותיה של ישראל ברצועת עזה, גברו גם החששות לעתיד השלום ולגורלם של "הסכמי אברהם", שבתוך תקופה קצרה הספיקו לחוות מגפה, זעזועים ביטחוניים וטלטלות פוליטיות, ולא הכירו את טעמה של שגרה יציבה.

למרות התנאים הקשים, גם הפעם סימני השאלה התחלפו בסימן קריאה. היחסים עמדו איתן גם מול הקמפיין האנטי-ישראלי והתמונות מעזה. מלבד סודן, שטולטלה בעקבות מלחמת האזרחים, בכל שאר הזירות נשמרת היציבות, וגם האופטימיות באשר להצטרפותן של סעודיה ומדינות נוספות.

השלום עם שכנינו הנורמליים ספג מכה קשה משכנינו הלא נורמליים, אך נותר איתן. כבר בראשית המלחמה אותנו מדינות הסכמי אברהם על כוונתן לשמר את היחסים עם ישראל, ולא לתת לחמאס לחבל גם בכך. הן היו בין הראשונות לגנות פומבית את חמאס על ההתקפה המפלצתית שביצע. נשיא איחוד האמירויות, השייח' מוחמד בן-זאיד, נפגש עם נשיא המדינה יצחק הרצוג בשולי ועידת האקלים בדובאי. שרי הכלכלה, האנרגיה והשר לעניינים אסטרטגיים של מדינת ישראל קיימו ביקורים פומביים ונפגשו עם עמיתיהם. הרמטכ"ל השתתף בפסגה בבחריין, בשעה שמשלחת של רבנים ישראלים ביקרה במרוקו.

שר המסחר האמירוטי ושר האוצר הבחרייני הצהירו כי בכוונתם להמשיך לקדם את היחסים הכלכליים עם ישראל, וראש הנציגות המרוקאית בישראל שיבח בראיונות שהעניק לתקשורת את שיתוף הפעולה בין המדינות. מכון הטכנולוגיה והמחקר של איחוד האמירויות הודיע על הקמת מרכז לבינה מלאכותית בטכניון בחיפה, וממשלת מרוקו חתמה על עסקת לוויינים בשווי מיליארד דולר עם התעשייה האווירית הישראלית. בזמן שרוב חברות התעופה הזרות ביטלו את טיסותיהן לישראל, חברות פליי-דובאי ואתיחאד של איחוד האמירויות, היו בין היחידות בעולם שהמשיכו לטוס לישראל.

ואולי הכי מפתיע: הסחר בין ישראל למדינות הסכמי אברהם המשיך לעלות באופן משמעותי. לפי הדו"ח שפרסם לאחרונה מכון הסכמי אברהם לשלום, במחצית הראשונה של שנת 2024 נרשמה עלייה של 7% בסחר עם איחוד האמירויות, עלייה של 709% בסחר עם בחריין, עלייה של 64% בסחר עם מרוקו, ועלייה של 53% בסחר עם מצרים. נתונים אלה הם ביחס למחצית הראשונה של

השנה שעברה, ומשקפים התקדמות משמעותית ביחסים הכלכליים עם ידידינו באזור.

עלייה כה משמעותית בסחר בתקופה של מלחמה רב-זירתית המגבירה את אי-הוודאות באזור, אינה מובנת מאליה. באופן אבסורדי, אחד הגורמים שתרמו לכך קשור במלחמה. בעבר הלא רחוק, חברות אירופיות נהגו לשלוח את מטעני הסחורות למדינות המפרץ דרך נמל ביירות. סחורות אלה הגיעו במשלוח ימי דרך הים התיכון, והועמסו בנמל ביירות על משאיות שהובילו אותן מלבנון דרך סוריה עד למדינות המפרץ. ואולם, בגלל מלחמת האזרחים בסוריה ולאחר ההסלמה בעימות עם חיזבאללה בלבנון, השימוש בנתיב זה פחת והלך בעשור האחרון.

הנתיב החלופי שהועדף היה ממצרים דרך תעלת סואץ והים האדום אל המפרציות. אך בשל המצב הביטחוני, גם הנתיב הזה הפך בעייתי. איומי החות'ים ופעולותיהם בים האדום, הביאו להשבתת חלק ניכר מהתעבורה הימית האזרחית במסלול הזה. וכך, הנתיב היבשתי דרך ישראל הפך לנתיב הסחר הבטוח ביותר בין אירופה לאסיה. מה שהיה בלתי אפשרי לפני הסכמי אברהם בגלל החרם בעולם הערבי נגד ישראל, הפך למסלול המועדף והכדאי ביותר.

בחודשים האחרונים גדל והולך היקף המטענים והסחורות העוברים דרך מעבר שיח' חוסיין בין ישראל לירדן, ודרך מעבר ניצנה בין ישראל למצרים. הפקקים ועומס התנועה במעברי הגבול מאמתים את התמונה המצטיירת מהנתונים היבשים, ומעידים כי למרות המלחמה, במישור הכללי העסקים עדיין כרגיל.

מחכים לזמן המתאים

לישראל אינטרס ברור לשמר את המומנטום החיובי שנוצר ולפתח את הסחר בנתיב הזה. לשם כך יהיה עליה, לפני הכול, להרחיב את התשתיות במעברי הגבול ובנמלים, לרבות הגדלת היקפי העובדים בהם והארכת שעות פעילותם. נכון יהיה להביא לכך שירדן תירתם למאמץ זה ² שפירותיו יסייעו גם לה ³ כדי לעודד את הגדלת הסחר ולייעל את שינוע המטענים.

משבר היחסים עם טורקיה, שמשפיע על הייבוא בתחום המזון, מספק הזדמנות להרחיב את הייבוא ממקורות אחרים באזור ⁴ בעיקר ממצרים. עקב האיום מהחות'ים בים האדום, יש פחות ייצוא מצרי בתעלת סואץ. הכלכלה המצרית סובלת ממשבר רציני, אך היא יכולה לשפר את מצבה דרך הרחבת הסחר היבשתי עם ישראל. העברת סחורות דרך ישראל היא הדרך הבטוחה ביותר למצרים לייצא מוצרים מזרחה, למפרציות ולאסיה.

כדי להוריד את הרגולציה המיותרת, על ישראל להשלים את חתימתם של הסכמי סחר חופשי עם בחריין, מרוקו, מצרים וירדן, בדומה להסכם שכבר נחתם בין ישראל לאיחוד האמירויות. גם אם העיתוי לא מתאים בגלל המלחמה, נכון להשלים את המשא ומתן ולהתכוון ליום שבו הדבר יתאפשר.

ההתפתחויות בסודן מחייבות את ישראל וארה"ב לנקוט צעדי חירום דיפלומטיים כדי לעצור את

ההשפעה האיראנית שגברה באזור הזה, בעקבות מלחמת האזרחים ולאחר השהיית ההתקדמות בהסכמי אברהם. זה כשנה וחצי מתחוללת בסודן מלחמה עקובה מדם בין צבאו של השליט הצבאי, הגנרל עבד אל-פתאח אל-בורהאן, ובין סגנו מוחמד חמיתי, שניסה לחולל הפיכה נגדו. איראן זיהתה את ההתפתחויות הללו כהזדמנות לנעוץ את ציפורניה בסודן והחלה לצייד בכטב"מים את אנשי אל-בורהאן, שקודם לכן הוביל על גבו את ההתקרבות לישראל. פנייתו לטהרן לא נעשתה מתוך הזדהות עימה, אלא כאילוץ בעקבות המחסור אצל אנשיו בנשק ובאמצעים. מנקודת מבטה של איראן, סודן היא נכס אסטרטגי לאור מיקומה הגיאוגרפי, שיכול ליצור לטהרן בסיס פעולה חשוב מול חופי ים סוף, סעודיה, מצרים, סיני, רצועת עזה וישראל מצד אחד, ומול מדינות אפריקה מצד שני.

ישראל נדרשת לרשימה ארוכה של צעדים כדי להעמיק את היחסים ולצרף מדינות נוספות. הסיכויים להסכם עם סעודיה לא פחתו, וכך גם מצד מדינות נחשקות נוספות. כולן ממתוות "לזמן המתאים", נוכח המלחמה הרב-זירתית והבחירות לנשיאות בארה"ב. כך או אחרת, גם בצל המלחמה, העובדות בשטח מלמדות כי מדינות הסכמי אברהם עדיין שואפות לפתח ולהעמיק את קשריהן עם ישראל בתחומים רבים.

הסכמי אברהם נוסדו על תפיסה של שלום מתוך עוצמה. לא רק עוצמה צבאית אלא גם עוצמה כלכלית וטכנולוגית. המלחמה אומנם דחקה אותם מהכותרות, אך בשקט בשקט הם הפכו לחלק מנוף חיינו.

המאמר התפרסם במקור ראשון, בתאריך 13.09.2024.